

«EVENTYR AA SAGN FRAA ROMERIKE»

Borgen-jenta Astrid Ruud Skedsmo var invitert for å fortelle om sitt arbeid med Anna Monrads eventyr og sagn. Astrid har til daglig sin arbeidsplass på Gamle Hvam museum i Nes.

Arbeidet hennes med å transkribere fortellingene, startet med at Tom Ola Halvorsen i Romerike historielag kom til Gamle Hvam museum med en bunke kopier han hadde fått tilsendt fra Telemark museum. Det var lokale eventyr og sagn fra Romerike, et materiale som Halvorsen ønsket at det skulle bli gjort noe med. Noen av fortellingene var allerede utgitt i «Norsk sogukunst» ved Richard Berge i 1924, deriblant fortellingen om «Harald Høltsetra som vart inti'n i bergje 'ta huldra». Høsten 2013 startet Astrid opp arbeidet med å transkribere fortellingene til Anna Monrad.

Grunnen til at disse fortellingene kalles Anna Monrads eventyr, er fordi eventyrene og sagnene ble nedtegnet av en kvinne som het Anna Monrad. Hun ble født i 1886 og vokste opp sammen med bestemora si på husmannsplassen Tomtertangen som lå under Hvam. Bestemora het Inger Marie Fallet og hun går for å være en av Romerikes siste eventyrfortellersker.

Anna har skrevet om bestemora si at hun alltid fortalte historier. Vesle Anna fulgte med bestemora overalt og hørte disse eventyrene og sagnene om og om igjen. Inger Marie hadde igjen lært disse fortellingene av sin mormor Mari som bodde i Holtsetra i Ullensaker.

Som voksen ble Anna gift med Trygve Monhardt Hansen fra Skedsmo. I 1911 utvandret de til USA. Der borte kalte de seg Hanson og Monhardt ble til Monrad.

Trygve Monrad var svært interessert i litteratur og kulturhistorie. Da han oppdaget at Anna satt på en skatt av eventyr og sagn fra Romerike, oppfordret han henne til å skrive dem ned og sende dem til Rikard Berge som da var konservator ved Telemark museum. Til tross for at hun hadde hele ni barn å ta seg av og dessuten døde allerede i 1925, ble mange historier skrevet ned og sendt til Telemark. Det var dette materialet Tom Ola Halvorsen hadde kopier av.

Anna skrev ned fortellingene slik som hun uttalte ordene og tok ikke hensyn til rettskriving eller tegnsetting. Utfordrende å lese, men det gir også et interessant innblikk i den gamle romeriks-dialekten i vårt område.

Noen historier er varianter av eventyr som er gitt ut i Asbjørnsen og Moes samlinger. Det er også noen lokale sagn og eventyr som er gjengitt i bygdeboka for Ullensaker som er like eller som likner mye på Annas fortellinger. Et eksempel er sagnet om røverne som holdt til på Røverskansen på Holtfjellet som ligger på grensa mellom

Ullensaker og Nes. Hos Anna Monrad finner vi igjen dette i fortellinga «Tatra i Puttfjellet».

Det er flere forskjellige sjangre blant Anna Monrads fortellinger. Det er mange historier om huldra og hulderfolket, om nissen, om fanden og det er sagn som gir seg ut for å fortelle en sann historie. Det er morsomme fortellinger og det er advarende, skumle fortellinger. Det er også en del reine beskrivelser av gamle skikker, seder og overtro.

Ganske mange av fortellingene er av den skumle sorten. Eventyrene er ikke noe for barn i dag. Det som ble og blir kalt «eventyr» er ikke noe som er konstruert spesielt for barn! Eventyr i sin vide forstand er fortellinger for alle slags mennesker og de tjente alle mulige slags formål: underholdning, opplysning, oppdragelse, skremsel og lærdom om mennesker og samfunn.

Astrid Skedsmo arbeider nå med å få gitt ut fortellingene. De er alle blitt transkribert, og de har gjennomgått første runde med modernisering og retting til mer normal skrivemåte. Et eksempel på en enkel og uproblematisk modernisering er at «aa» er erstattet med «å». Et eksempel på retting til normert skrivemåte er å legge til stumme bokstaver der Anna har utelatt dem. Der den formelt sett riktige skrivemåten ikke påvirker uttalen av ordet, er den moderne skrivemåten valgt fordi det gjør det lettere å lese. Hun har hatt flere utfordringer og måttet gjøre mange vanskelige vurderinger underveis i transkriberingen.

Astrid leste eller gjenfortalte fortellinger i mange sjangre. Hun leste blant annet julehistorier, nisse- og huldrefortellinger, fortellinger om overtro og sedvaner og om fanden. Mange av fortellingene var fra Ullensaker.